

Oslo, 23.november 2020

MiRA-Senterets innspill – NOU 2020:5 Likhet for loven - Lov om støtte til rettshjelp (rettshjelpsloven)

MiRA-Senteret takker Justis- og beredskapsdepartementet for muligheten til å gi innspill til utredningen *NOU 2020:5 Likhet for loven - Lov om støtte til rettshjelp (rettshjelpsloven)* datert 30.04.2020. MiRA-Senteret har i mange år drevet med krisehjelp og rådgivning for utsatte minoritetskvinner, og bygger våre kommentarer på erfaringene vi har opparbeidet gjennom dette arbeidet.

MiRA-Senterets standpunkt

Overordnet er MiRA-Senteret positive til utredningen og forslag til ny lov om støtte til rettshjelp. Men vi har også viktige bemerkninger og er kritiske til noen av forslagene som utvalget foreslår. MiRA-Senteret vil i det følgende komme med kommentarer til noen av endringene i de økonomiske vilkårene for støtte og systemet for egenandeler, da spesielt knyttet til betaling av egenandel for behovsprøvde saker. Vi har også kommentarer til utvalgets forslag om å fjerne retten til støtte til rettshjelp i saker om voldsoffererstatning, til personer som er utsatt for tvangsekteskap og til personer som vurderer å anmelde straffbare forhold (etter straffeprosessloven § 107 a første ledd bokstav a eller b). Vi er svært kritiske til et slikt forslag og vil vise til flere eksempler fra vårt arbeid som viser at en slik endring vil gi voldsutsatte kvinner, og da spesielt minoritetskvinner, enda dårligere forutsetninger for å ivareta sine rettslige interesser.

Økt bruk av egenandeler for de mest sårbare svekker rettssikkerheten

Senteret er positiv til at inntektsgrensen for hvem som vil ha rett til å motta støtte til rettshjelp i behovsprøvede sakstyper økes, slik at flere vil få rett til støtte. Et slikt grep er viktig for å kunne styrke rettshjelpsordningen som en sosial støtteordning som gir utsatte grupper mulighet for å få rettshjelp i saker av stor velferdsmessig betydning. Vi er også positive til forslaget om at inntekt og formue skal vurderes samlet, og at det skal gis fradrag for gjeldsbyrde og forsørgelsesbyrde. Vi er imidlertid kritiske til forslaget om at dagens ordninger med en øvre grense for egenbetalingen avvikles samt at man i større grad tar i bruk egenandeler også for grupper med svært lav inntekt, som tidligere kom inn under grensen for den behovsprøvde fri-rettshjelpsordningen.

MiRA-Senteret mener innføring av egenandel også for dem som faller inn under dagens inntektsgrense for fri rettshjelp vil kunne hindre de mest sårbare i å oppsøke juridisk hjelp slik at de får håndhevet egne rettigheter. Utvalget begrunner dette med at alle skal oppleve at det «koster» å involvere seg i rettsapparatet og at personer som i dag har fri rettshjelp er overrepresentert i rettsapparatet. Vi er imidlertid uenige i antagelsen om at overrepresentasjonen har sammenheng med at denne gruppen ikke opplever det «belastende

nok» å involvere seg i rettslige prosesser. Vår erfaring tilsier at det er svært psykisk belastende for de aller fleste å være involvert i rettslige prosesser. Grunnen til at denne gruppen er overrepresentert i rettsapparatet har trolig primært å gjøre med den belastende livssituasjonen de i denne gruppen befinner seg i. Det er godt kjent at det er en sammenheng mellom lav inntekt og det å være sårbar for andre utfordringer som blant annet gjeldsproblemer, boligvistsaker og trygderettsaker. For å sikre reelle muligheter for alle til å få rettshjelp i saker av stor velferdsmessig betydning foreslår MiRA-Senteret at det gis fritak fra egenandeler til gruppene med lavest inntekt.

Senteret er også svært kritisk til forslaget om å innføre egenandeler for tolk i behovsprøvede saker. Det å få presist formidlet hendelsesforløpet i en sak kan være avgjørende for sakens utfall. Da det kan være vanskelig å selv forutse hvor stor betydningen det kan ha å få fram presise nyanser en rettsprosess vil innføring av egenandeler trolig føre til at færre velger å bruke tolk selv om de hadde hatt bruk for det. Derfor mener vi det er viktig for minoritetsspråkliges rettsikkerhet at det ikke innføres egenandel for tolketjenester. Vi støtter imidlertid utvalgets forslag om å innføre en generell rett til tolketjenester i rettsapparatet, framfor at dette nødvendigvis er hjemlet i rettshjelpsloven.

Sterk førstelinjetjeneste sikrer god rettsikkerhet

MiRA-Senteret stiller seg også spørrende til hvorfor flertallet i utvalget ikke går inn for å opprette og styrke førstelinjetjenesten. Utvalget påpeker at det er en utfordring at rettshjelpsordningen ikke legger tilstrekkelig til rette for at saker kan løses på et tidlig stadium. Utvalget foreslår derfor flere endringer som vil legge til rette for tidlig løsning av konflikter. Tross i utvalgets sterke fokus på forebygging og løsning av saker på et tidlig stadium går utvalget likevel ikke inn for å prioritere å bygge opp førstelinjetjenesten. Utvalget begrunner dette med at det er svært store svakheter ved dagens rettshjelpsordning og at en reform derfor må gjennomføres raskt og at de begrensede rettshjelpsmidlene slik bør prioriteres til dette. I likhet med medlem Moksness i rettshjelpsutvalget som har tatt dissens, er MiRA-Senteret kritiske til dette.

En utbygging av førstelinjetjenesten vil ha stor betydning for å bistå grupper som har lite kunnskap om egne rettigheter og som er avhengig av hjelp til å vurdere hvorvidt rettslig bistand vil kunne bidra til å løse deres utfordringer. Det vil avlaste rettsapparatet fra å måtte håndtere åpenbart grunnløse saker, eller saker med svært enkle løsninger. Det vil også bidra til å hindre at sårbare grupper havner i rettsapparatet fordi de ikke har forstått krav eller varsler de har mottatt gjennom digitale kanaler eller på et språk de ikke forstår.

Mange kvinner som oppsøker MiRA-Senteret har f.eks. verken språklige eller digitale ferdigheter til å ta i bruk tjenester og informasjon som gis via ulike nettsteder og hjelpetelefoner. Mange i denne gruppen mangler grunnleggende informasjon om egne rettigheter og hvordan de kan håndheve disse. De kan trenge hjelp til å fylle ut skilsmissepapirer, informasjon om hvordan de kan gå fram for å anmelde en person som har utsatt dem for vold, eller trenger informasjon og hjelp til å få fornyet sin midlertidige oppholdstillatelse for å nevne noe. Det er følgelig et stort problem at så liten del av forvaltningen i dag har åpne publikumsmottak. Det er per i dag ikke en tilstrekkelig utbygd førstelinjetjeneste med åpne publikumsmottak over hele landet. Vi mottar jevnlig telefoner fra personer bosatt langt fra Oslo, som strever med å finne instanser de kan henvende seg om juridiske spørsmål i egne nærmiljø. MiRA-Senteret mener derfor det er viktig å videreføre arbeidet med å etablere en førstelinjetjeneste.

Fratar sårbare grupper mulighet til å søke voldsoffererstatning

Senteret mener også at det er svært alvorlig at utvalget foreslår å fjerne retten til støtte til rettshjelp i saker om voldsoffererstatning. Utvalget begrunner dette med at søknadsprosessen er enkel og at Kontoret for voldsoffererstatning og Støttesenteret for kriminalitetsutsatte vil kunne gi veiledning over telefon. Vår erfaring tilsier imidlertid at hjelp over telefon ikke vil erstatte hjelp fra en advokat for minoritetskvinner med svake språkferdigheter. For personer med svake språkferdigheter vil det være svært mye enklere å forstå informasjon gitt ansikt til ansikt. En advokat vil også kunne lese gjennom dokumentasjon sammen med den voldsutsatte og ha kunnskap om hvorvidt det vil være realistisk å få medhold i en sak, samt vite hvilken informasjon som vil være avgjørende å få fram i søknaden. Minoritetskvinner er en gruppe som er særlig utsatt for vold, og det er derfor alvorlig om denne gruppas muligheter til å få voldsoffererstatning svekkes. MiRA-Senteret anbefaler derfor at man opprettholder tilbudet med rett til støtte til rettshjelp i voldsoffererstatningssaker.

Juridisk veiledning *før* anmeldelse er avgjørende for voldsutsattes sikkerhet

Utvalget foreslår også å kutte støtten til rettshjelp til personer utsatt for tvangsekteskap og til personer som vurderer å anmelde straffbare forhold etter straffeprosessloven § 107 a første ledd bokstav a eller b. Sakstypene dette dreier seg om er alvorlige og komplekse. Personer utsatt for disse forbrytelsene trenger følgelig mange ulike former for hjelp. Utvalget mener at denne gruppens behov for hjelp vil kunne ivaretas av andre ordninger, som krisesenter, overgrepsmottak og Kompetanseteamet mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll. Det er riktig at denne gruppen voldsutsatte vil trenge langt mer støtte enn bare juridisk hjelp, og at slik hjelp vil kunne ivaretas av andre instanser. Det betyr imidlertid ikke at denne gruppen ikke i tillegg vil ha behov for kyndig juridisk hjelp som de per i dag ikke får ved instansene utvalget viser til.

MiRA-Senteret møter for eksempel mange kvinner som har vært utsatt for grov vold, men som er svært usikre på om du vil anmelde. Det å anmelde en voldsutøver innebærer at denne personen blir varslet om anmeldelsen, noe som vil kunne sette den voldsutsatte i fare. Det er følgelig behov for at denne gruppen får kyndig juridisk veiledning *før* de anmelder. På den måten vil de blant annet kunne få hjelp til å vurdere hva et sannsynlig utfall av saken vil være og hvilke beskyttelsestiltak de vil kunne forvente å få. Vi har flere ganger opplevd at voldsutsatte kvinner som vurderer anmeldelse ikke innvilges besøksforbud fordi de mangler bevis for volden. For denne gruppen vil det være avgjørende med informasjon om dette før de velger å anmelde.

MiRA-Senterets anbefaling:

- MiRA-Senteret støtter utvalgets forslag om at inntektsgrensen for hvem som vil ha rett til å motta støtte til rettshjelp i behovsprøvede sakstyper økes.
- Senteret er kritiske til forslaget om at dagens ordninger med en øvre grense for egenbetalingen avvikles, samt at man i større grad tar i bruk egenandeler også for grupper med svært lav inntekt. MiRA-Senteret foreslår at det gis fritak fra egenandeler til gruppene med lavest inntekt for å sikre reelle muligheter for alle til å få rettshjelp i saker av stor velferdsmessig betydning.

- MiRA-Senteret er kritiske til forslaget om egenandel for tolketjenester, da dette vil svekke minoritetsspråkliges rettsikkerhet.
- MiRA-Senteret anbefaler å opprette og styrke førstelinjetjenesten i hele landet, og stiller oss bak medlem Moksness i retthjelpsutvalget som har tatt dissens i denne saken.
- MiRA-Senteret anbefaler at man opprettholder tilbudet med rett til støtte til rettshjelp i voldsoffererstatningssaker samt til personer utsatt for tvangsekteskap og personer som vurderer å anmelde straffbare forhold etter straffeprosessloven § 107 a.

MiRA-Senteret takker for muligheten til å komme med innspill til utredningen og håper våre anbefalinger blir tatt i betraktning.

Med vennlig hilsen
MiRA-Senteret

Fakhra Salimi
Leder

Asla Maria Bø Fuglestad
Rådgiver